Spår av gyllene vendeltid

E22 förbifart Rinkabyholm, delområde A, D och B

Arkeologisk utredning etapp 2
Hossmo och Dörby socknar, Småland

Nicholas Nilsson
Ulrika Söderström

KALMAR LÄNS MUSEUM
Rapport oktober 2008

Spår av gyllene vendeltid

E22 förbifart Rinkabyholm, delområde A, D och B

Arkeologisk utredning etapp 2
Hossmo och Dörby socknar, Småland

Författare Nicholas Nilsson och Ulrika Söderström
Copyright Kalmar läns museum
Redaktion Per Lekberg, Seija Nyberg
Kartor Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag Kalmar läns museum
ISSN 1400-352X

Abstract

Keywords: Småland, Möre, Rinkabyholm, Iron Age, gilded bronze work

This report presents the results from an archaeological inquiry stage 2 at Rinkabyholm, Hossmo parish and Dörby parish, Småland, performed by Kalmar County Museum and initiated by plans for a new motorway (E22) stretch in the area. The investigation was preceded by an archaeological inquiry stage 1 performed by the museum in June 2008, when a total of 15 areas of potential archaeological interest were identified. This, the second stage focused on determining if actual prehistoric sites were affected by the plans for construction. The results show that prehistoric remains are affected by the motorway construction. The findings include three pieces of bronze work; two with fine gilding that are unique for the area and one that holds similarity to findings made in Köpingsvik, Öland. This indicates that the area had a special importance during the period around 700-800 AD.

Innehåll

Sammanfattning 7
Inledning 8
Topografi och fornlämningsmiljö 10
Syfte och metod 12
Resultat 13
Åtgärdsförslag 19
Referenser 21
Tekniska och administrativa uppgifter 22
Bilagor 23

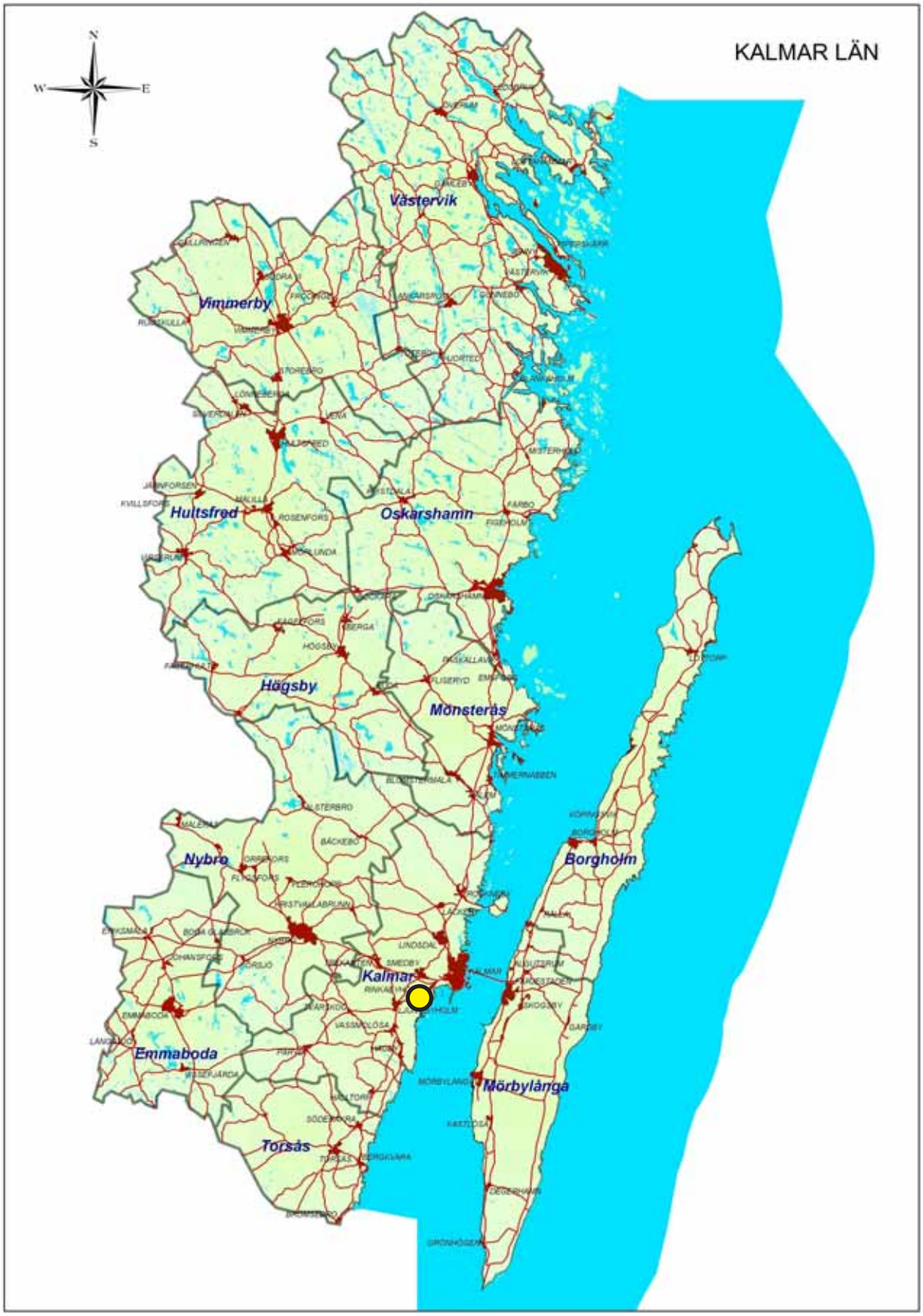

Karta över Kalmar län med undersökningsområdet markerad.

Sammanfattning

Denna rapport presenterar resultaten från den särskilda arkeologiska utredning etapp 2 för E22 förbifart Rinkabyholm, Hossmo och Dörby socknar, Småland. Utredningen genomfördes på uppdrag av Vägverket region sydost, i enlighet med Kalmar läns länsstyrelses beslut, av Kalmar läns museum i oktober 2008. Utredningen föregicks av etapp 1 som museet utförde i juni 2008 vilken identifierade topografiskt gynnsamma fornlämningar som kunde komma i konflikt med en eventuell exploatering i området. Denna utredning etapp 2, syftade till att klargöra i vilken grad fast fornlämning inom de olika delområdena, som i enligt med Vägverkets önskemål kallats A, B, C och D, berörs av de planerade trafikplatserna/vägsträckningarna. Resultaten av utredningen visar att fasta fornlämningar inom delområde A, med betoning på två särskilda partier inom detta delområde, kommer i konflikt med den planerade trafikplatsen. Vid utredningen påträffades ett antal anläggningar; härdar, möjliga stolphål samt kulturlager. Fynden består framförallt av tre bronsbeslag, varav två förgyllda och unika för området, som preliminärt daterats till vendeltid/vikingatid. Då dessa föremål ytterligare förstärker bilden av att området har haft en betydande ställning under vendeltid/vikingatid förordar Kalmar läns museum att de påträffade fornlämningarna görs till föremål för en arkeologisk förundersökning om man planerar att ta de aktuella områdena i anspråk för vägbygge.

Inledning

På uppdrag av Vägverket region sydost och i enlighet med beslut fattat av Länsstyrelsen i Kalmar län genomförde Kalmar läns museum i maj månad 2008 en särskild utredning etapp 1 för E22 förbifart Rinkabyholm (Papmehl-Dufay 2008). Vid denna identifierades topografiskt gynnsamma områden för fornlämningar varför beslut om särskild utredning etapp 2 av området togs. De aktuella områdena delades i enlighet med Vägverkets önskemål in i fyra separata delområden: A, B, C och D (figur 1).

Med anledning av de planerade trafikplatserna vid Hossmo (delområde A) och trafikplats 22/25 öst (delområde D) mottog Kalmar läns museum i oktober 2008 uppdraget att genomföra särskild utredning etapp 2. Då det under arbetets gång stod klart att markägare/arrendator inte var villig att ge tillträde att undersöka vissa partier av delområde D blev det istället aktuellt att påbörja utredning av delområde B. Utredningen av delområde B utfördes inom ramen för den ekonomiska och tidsmässiga budget som dragits upp för delområde D. Detta har medfört att endast en mindre del av det aktuella området B har kunnat utredas vid detta tillfälle.

Utredningen genomfördes under sammanlagt sex dagar i oktober 2008: 20-23/10 samt 27-30/10. Ansvarig arkeolog i fält var Nicholas Nilsson som tillsammans med arkeolog Ulrika Söderström också ansvarat för färdigställandet av denna rapport.

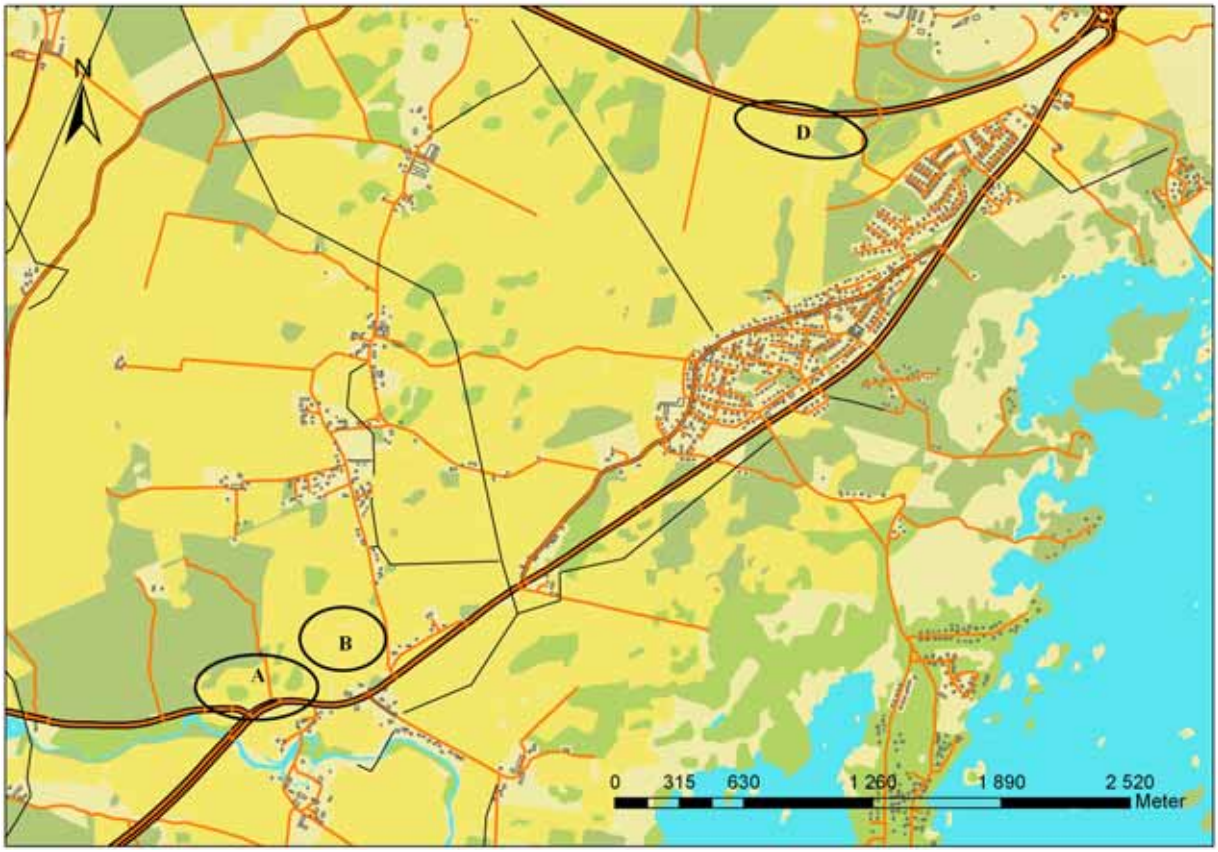

Figur 1. Översiktskarta över de aktuella delområdena A, B, C och D.

Topografi och fornlämningsmiljö

Landskapet som den nya vägsträckningen är planerad att löpa genom utgörs huvudsakligen av flack åkermark som bryts av mindre höjdpartier som under stenåldern stuckit upp som öar. Först under yngre bronsålder/äldre järnålder har vattennivån sänkts så mycket att området kan ha varit föremål för mer omfattande bosättning. Området ligger idag till största delen omkring 5 m över havet med undantag för ett antal mindre impediment samt ett stycke skog i nordöstra delen (Papmehl-Dufay 2008).

Hossmo socken är rik på fornlämningar från i stort sett samtliga tidsperioder. Kyrkan i Hossmo från 1120-talet, sannolikt en av Möres äldsta, har ett östtorn och fynd av fragmenterade runristade gravhällar, s.k. Eskilstunakistor, vittnar om att en träkyrka kan ha stått på platsen redan under tidigt 1000-tal. Kyrkan och området har ett gott kommunikativt läge, ca 3 km uppströms Ljungbyån från Östersjön. Längre upp längs ån finns flera gravfält, bl a i Harby där mycket rikt utrustade gravar från yngre järnålder hittats. I området kring Hossmo har även en silverskatt från senare hälften av 1 000-talet återfunnits. Sockennamnet är ursprungligen ett s.k. Husanamn vilket anses beteckna en kunglig centralort under vikingatid. Namnet Husholmen som förekommer på äldre kartor över ett område som ligger strax väster om kyrkan har föreslagits vara platsen för en sådan (Gustavsson m fl 2000; Papmehl-Dufay 2008). Exakt var den vikingatida och medeltida bebyggelsen legat är dock ännu inte klarlagt.

När det gäller gravar och gravfält från järnåldern är relativt få kända i Hossmo, särskilt om man jämför socknen med den närliggande Ljungby socken mot väster som uppvisar en ovanligt rik bygd från yngre järnålder med ett stort antal gravfält och gravar. Ett äldre fynd i Hossmo av två vikingatida spännbucklor, två armringar och ett 20-tal glaspärlor som påträffats tillsammans i en åker visar dock att överplöjda gravar finns i området (Gustavsson m fl 2000). Närmast i anslutning till den planerade trafikplatsen vid Hossmo (delområde A) återfinns ett flertal fornlämningar som sträcker sig över en lång tidshorisont, från tidigmesolitikum till medeltid. De lämningar som framkom i samband med undersökningarna inför brobygget över Ljungbyån 1997 omfattade bl. a. boplatslämningar, gravar, järnframställningsugnar och årderspår (RAÄ 161:1). Tyngdpunkten för dateringarna av dessa låg huvudsakligen i vendel- och vikingatid. Dessutom kunde aktiviteter spåras på platsen under såväl mesolitikum som bronsålder och äldre järnålder. Av de mer intressanta fynden bör nämnas två breda lancett-mikroliter samt en bred mikrostickel, vilka är de typologiskt äldsta fynden från Kal-

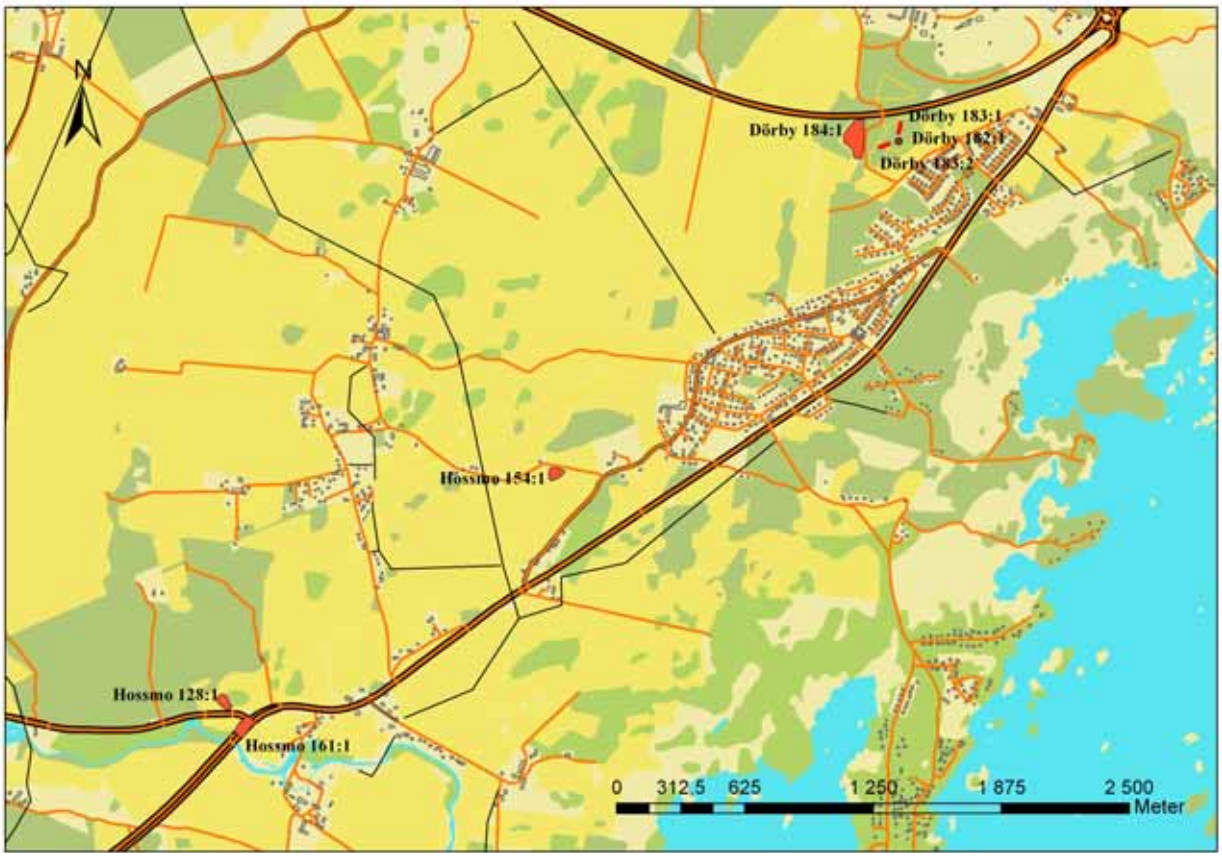

Figur 2. Karta över registrerade fasta fornlämningar inom utredningsområdet.

mar län. De dateras till cirka 9000 f. Kr (se Gustavsson m fl 2000, Alexandersson 2001).

I vägsträckningen som delvis omfattar delområde A, men framförallt delområde B, finns två registrerade stenåldersboplatser (RAÄ 128:1 och 154:1) som delvis ligger inom vägkorridoren. Utöver detta finns ett flertal fynd av slagna stenföremål som indikerar att det kan finnas lämningar i området. Vid skolan i Rinkabyholm, strax söder om vägkorridoren, genomfördes ett antal mindre undersökningar under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet. Det slagna stenmaterialet visade på en datering till senmesolitikum. Två av de framkomna anläggningarna ^{14}C-daterades till senneolitikum/äldre bronsålder respektive förromersk järnålder. I vägsträckningens nordligaste del, i anslutning till trafikplatsen/delområde D, finns ett antal fasta fornlämningar och flera ur fornlämningssynpunkt intressanta områden (RAÄ 182:1, 183:1 och 183:2 samt 184:1). Några av dessa står under bevakning eftersom det vid ytinventering framkommit slagen flinta och kvarts på platsen. Strax utanför trafikplatsens planerade område finns även registrerade odlingslämningar (figur 2).

Syfte och metod

Syftet med denna särskilda utredning, etapp 2, har i enlighet med Länsstyrelsens underlag varit att klargöra i vilken grad fast fornlämning inom de olika delområdena kommer att beröras av de nya trafikplatserna/vägsträckningarna. Tidigare registrerade fasta fornlämningar (RAÄ 128:1, 154:1 och 84:1) i Hossmo socken har sedan tidigare konstaterats komma i konflikt med en exploatering varför dessa inte har ingått i utredningen. Avsikten med fältarbetet var från början att det skulle omfatta utredning av delområdena A och D. Då markägare/arrendator emotsatte sig en undersökning av delområde D i sin helhet blev det istället aktuellt att påbörja utredning av delområde B. Eftersom utredningen av detta område utfördes inom den ekonomiska och tidsmässiga ram som var uppdragen för delområde D, kunde enbart en begränsad del av B utredas vid detta tillfälle. Resultatet av denna särskilda utredning etapp 2 ska ingå som en del av Vägverkets vägutredningsrapport av ärendet.

Utredningen utfördes genom att många korta maskindragna sökschakt om ca 2-7 m spreds jämnt över ytan, med ett avstånd av ca 10-15 m till närmsta schakt. Schaktens bredd motsvarade som regel en skopas bredd, d v s ca 1,2- 1,3 m, men vid behov utvidgades schakten för att avgränsa eller tydliggöra påträffade anläggningar. Enstaka provrutor om cirka 1 m^2 grävdes och sållades för att spåra förekomst av urlakade kulturlager inom området. Samtliga schakt och påträffade anläggningar mättes in med GPS.

Undersökning med metalldetektor

Eftersom den planerade trafikplatsen vid Hossmo ligger i nära anslutning till tidigare undersökta järnålderslämningar genomfördes även en metalldetektorundersökning inom delområde A. För denna undersökning svarade arkeolog Jonas Pålsson, Kula HB, Varberg, som har god erfarenhet av liknande arbeten. Metalldetektorn som användes var av modellen C-Scope CS-1220-XDP. Denna är en mycket känslig metalldetektor som med mätar- och ljudsignal registrerar magnetiska olikheter i undergrunden ner till ett största djup av 30 cm.

Den östra delen av undersökningsområdet var höstsådd varför bra förhållanden för detekteringen rådde. På områdets centrala och västra delar fanns en ytvegetation från flerårig träda som försvårade detekteringen avsevärt. De topografiskt högre partierna hade ett betydande inslag av grus och sten med en bakgrundsmagnetism som kan ha påverkat resultatet. Vid detekteringen undersöktes inte utslag från järnföremål medan alla andra kontrollerades. De metallföremål som med säkerhet kunde bestämmas till tiden före 1700 eller med osäkerhet kunde dateras i fält markerades och mättes in med GPS. Fynden från metalldetekteringen finns i Kalmar läns museums fyndmagasin i väntan på fyndfördelning. Metallföremål som med säkerhet kunde bestämmas till senare tid, d v s efter 1700, tillvaratogs utan inmätning men kommer inte att sparas (Bilaga 1).

Resultat

Delområde A, trafikplats Hossmo

Området ligger väster om Hossmo kyrka och bestod av två till storleken olika ytor som separeras av E22. Den större ytan låg norr om vägkorsningen E22 och Mörevägen mot Ljungbyholm. Utredningsområdet begränsades i öster av ett åkerskilje i form av en stenmur och i väster av ett större skogsparti. Inom området fanns tre holmar av olika storlek som naturligt delade upp området. Holmarna var beväxta med träd och hade ett betydande inslag av grus, större stenar och sly. Den mindre ytan låg på södra sidan om E22. Utredningsområdet begränsades av E22 i öster och i väster av avtagsvägen mot Binga. Även här fanns ett centralt beläget överväxt höjdparti som naturligt delade in området i två delar. Terrängen

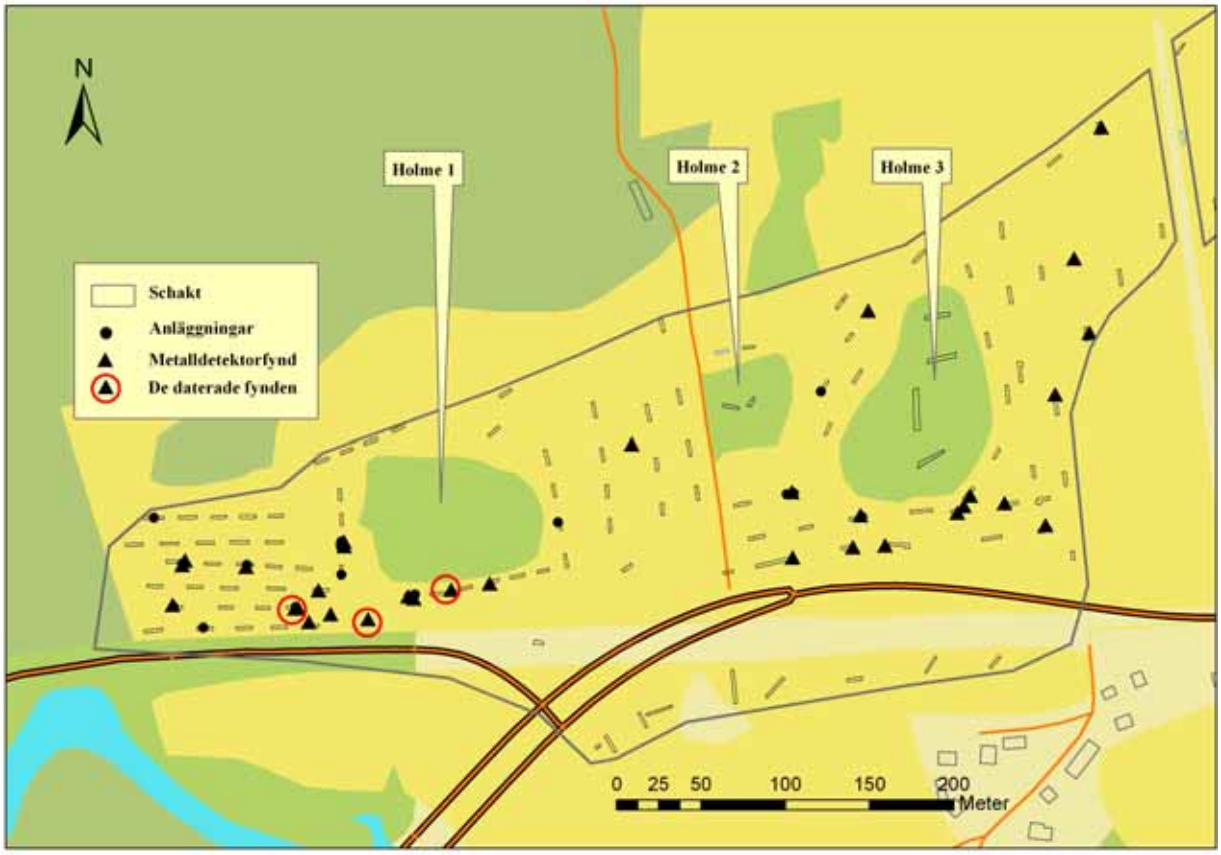

Figur 3. Kartan visar schakten som drogs inom delområde A. Anläggningar och samtliga inmätta fynd från metalldetektorsundersökningen är utsatta.

Figur 4. Bronsbleck med förgyllning och vendeltida ornamentik. Foto: Kalmar läns museum.

Figur 5. Det mindre ornerade bronsblecket med förgyllning synlig efter konservering. Foto: Kalmar läns museum.

Figur 6. Rembeslag i brons med punktornamentik. Bild efter konservering. Foto: Kalmar läns museum.

utgjordes vid utredningstillfället av åkermark med ytvegetation från flerårig träda.

Metalldetektorundersökningen omfattade hela delområde A där matjordslagret genomsöktes systematiskt. Ytorna detekterades enligt söklinjeprincipen med ett avstånd mellan linjerna på 20 meter. På de områden där detekteringsförhållandena var för svåra pga. för hög växtlighet undersöktes matjorden istället i schaktdumphögar och grävmaskinspår i en omfattning som motsvarade den ovan nämnda söklinjeintensiteten.

Totalt drogs 117 sökschakt på delområdet vilka tillsammans motsvarade en area om 2 084 m^2 (figur 3). Av dessa drogs 6 schakt inom två av holmarna på den större ytan norr om E22. Eftersom stenåldersboplatsen, RAÄ 128:1, ligger i nära anslutning till holmen längst västerut på området beslutades att undersökning av denna bör ingå i en eventuell förundersökning. Därför togs inte denna holme med i utredningen.

I den västra delen av området framkom anläggningar i form av härdar, stolphål och kulturlager. I samma område framkom vid metalldetektering flera arkeologiskt intressanta fynd. Bland de fynd som bör omnämnas fanns två bronsbleck med förgyllning och ornamentik vilka preliminärt kunnat dateras till stil D, vendeltid, d v s omkring år 700-770 (figur 4 och 5). Dessa förgyllda bleck tillhör ovanligheterna i södra Sverige och kan möjligen kopplas till de tidigare undersökta områdena kring Ljungbyån där man bland annat funnit spår efter en vendeltida boplats och järnframställningslokal (Gustavsson m fl 2000:7f). Vidare återfanns ett rembeslag i brons som med stor sannolikhet kan dateras till tidigmedeltid (figur 6). Ett liknande beslag har återfunnits i Köpingsvik,

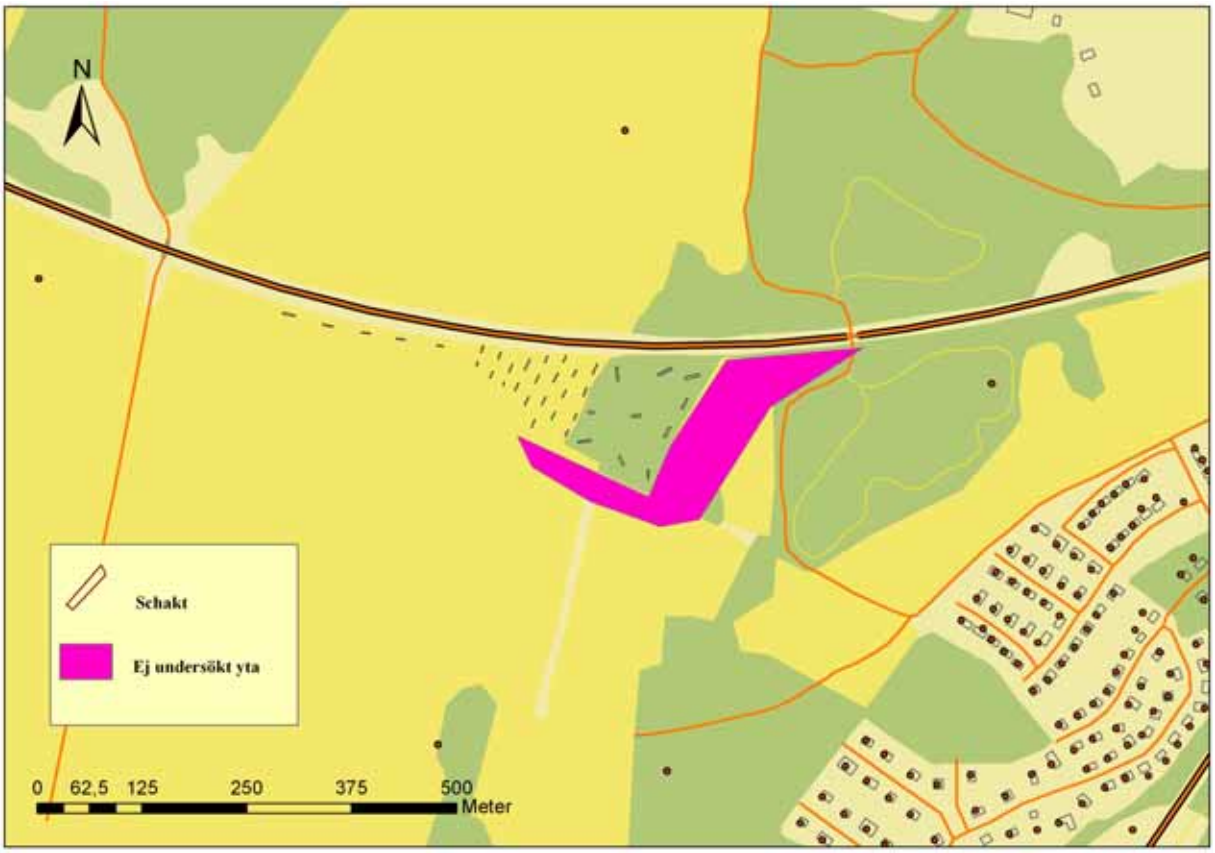

Figur 7. Kartan visar schaktens fördelning över delområde D.

Köpings socken, Öland (Schulze 2004:263). Även på delområdets centrala delar framkom anläggningar i form av härdar och kulturlager. Metalldetektorundersökningen av detta område resulterade i flera metallfynd varibland en bronsring och flera smältor kan nämnas.

Schakten som drogs på områdets östra delar, d v s den höstsådda åkern, var tomma på både anläggningar och fynd av förhistorisk karaktär. Här var matjordslagret förhållandevis tunt och följdes tidigt av ett sandigt bottenlager med inslag av moränlera och grus. Inga tecken på urlakade kulturlager kunde spåras.

Delområde D, trafikplats E22/25 öst

Delområde D ligger nordost om Rinkabyholm, söder om riksväg 25. Området utgjordes dels av åkermark som nyligen höstsåtts, dels skogsmark. Totalt omfattade den planerade utredningen tre separata åkrar som naturligt är avskilda från varandra genom skog och fägator. Inom delområdet finns de fasta fornlämningarna Dörby 183:1 och 183:2 samt en stenåldersboplats (RAÄ 184:1) som står som bevakningsobjekt eftersom det vid ytinventering framkommit slagen flinta och kvarts på platsen. Vidare finns även ett röse (RAÄ 182:1) som även det står som bevakningsobjekt. Samtliga fornlämningar kommer i konflikt med exploateringen varför de inte berörts av fältarbetet i denna utredning.

Vid utredningsarbetet drogs endast sökschakt inom den åker som ligger i västra delen av fastigheten Bo 1:7 samt i skogen öster därom. Till de övriga områdena som ingår i trafikplatsens utbredning saknades tillträde av markägaren varför de inte kom att utredas vid detta tillfälle.

Sammanlagt drogs 37 sökschakt på den del av området som fanns tillträde till vilka tillsammans motsvarade en area om 733 m^2 (figur

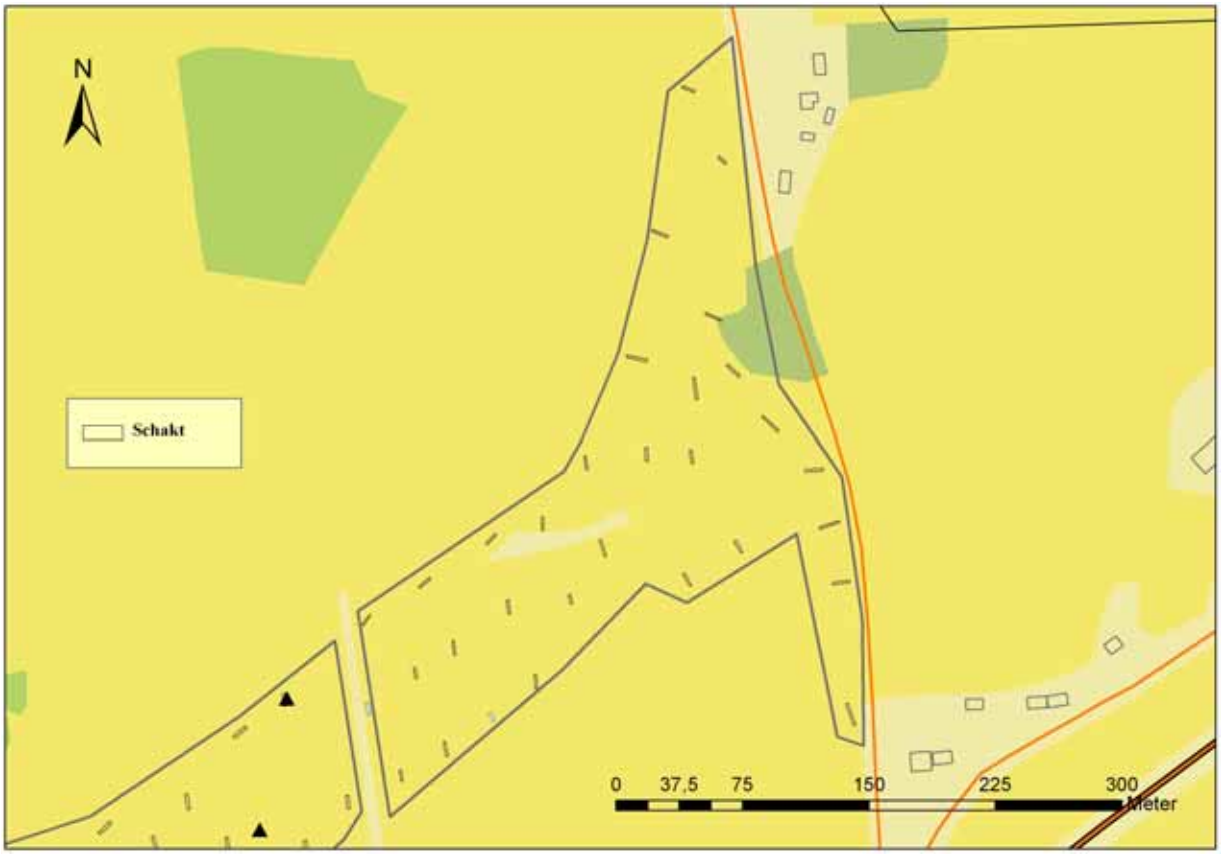

Figur 8. Kartan visar schaktens fördelning över den begränsade ytan inom delområde B som kunde undersökas vid detta tillfälle.

7). Av dessa drogs 10 inom skogspartiet strax öster om åkern. I denna åkerns östra del påträffades en stenfylld grop som vid en första anblick tycktes vara en kokgrop/härd. Efter snittning av anläggningen konstaterades dock att gropen sannolikt var recent då glas av nyare karaktär framkom i gropens nedre delar. I övrigt var samtliga schakt både inom åkern och inom skogen tomma på både anläggningar och fynd. Inte heller här kunde tecken på urlakade kulturlager spåras.

Delområde B, vägkorridor Hossmo-Dörbylund

Det utredda området ligger direkt öster om det åkerskilje som avgränsar delområde A från B. Inom vägsträckningen finns två fasta fornlämningar registrerade sedan tidigare, RAÄ 154:1 och 84:1 i Dörby socken. Man vet redan att båda dessa kommer i konflikt med byggnationen av vägkorridoren varför de inte berörts av fältarbete i denna utredning. Eftersom områdets södra del ligger i närheten av Hossmo bedömdes att en metalldetektorundersökning var aktuell för området. En hastigt påkommen omprioritering av de ytor som skulle utredas skedde emellertid vilket innebar att det inte fanns möjlighet att utföra den planerade metalldetektorundersökningen. Samma omprioritering blev även anledning till att endast en mindre del av det planerade området undersöktes vid detta tillfälle.

Sammanlagt fördelades 29 sökschakt över området vilket tillsammans motsvarar en area om ca 376 m² (figur 8). Det utredda området sträcker sig från åkerskiljet i väster och fram till avtagsvägen mot Rinkaby som korsar E22 i sydöst. En större beväxt holme ligger högst upp mot denna avtagsväg och strax före denna planeras en delning i vägkorridoren mot norr liksom en mot söder. Delar av holmen kommer

därmed att omfattas av byggnationen. Då en omprioritering av de ytor som skulle utredas skedde med kort varsel kom den tid som fanns att undersöka den utsatta ytan på område B att vara kraftigt begränsad. Till följd av detta prioriterades de frilagda åkerytorna i första hand varför det är nödvändigt att återkomma till och utreda den del av holmen som påverkas av vägkorridoren. Detta bör göras i samband med nästa utredningstillfälle, d v s den särskilda utredningen av återstående del av B samt C.

Sökschakten avslöjade inga tydliga tecken på förhistorisk aktivitet på platsen. Endast i ett par schakt kunde eventuella mörkfärgningar i jorden skönjas, dock framkom inget av antikvariskt intresse efter att enstaka m^2 rutor handgrävts och sållats inom dessa. Matjordslagren var även här förhållandevis tunna och följdes tidigt av ett sandigt bottenlager som på sina håll hade inslag av lera och grovt grus. Inga tecken på urlakade kulturlager kunde spåras inom denna del av den planerade vägkorridoren.

Åtgärdsförslag

Den särskilda utredningen etapp 2 har kunnat påvisa att det finns fasta fornlämningar som kommer att beröras av de planerade trafikplatserna och vägkorridoren. Lämningarna grupperar sig inom delområde A, och där inom två separerade områden. Det ena området utgörs främst av den åker som ligger längst västerut mot Ljungbyån som även omfattar den holme (1) där den sedan tidigare registrerade fasta fornlämningen Hossmo 128:1 ligger. Området omfattar även hela södra sidan om samma holme samt delar av den åker som ligger öster om densamma, se karta. Här utgörs lämningarna av kulturlager och spridda anläggningar som härdar och eventuella stolphål samt innefattar de fynd av förgyllda bronsbeslag som registrerades med metalldetektor. Fynden som återfanns vid metalldetektorundersökningen förstärker bilden av områdets karaktär och betydelse under vendeltid/vikingatid.

Det andra området omfattar de centrala delarna av det utredda delområdet A. I första hand rör det sig om delar av den holme (2) som ligger strax öster om den fägata som avgränsar den ovan nämnda åkern i väster från de centrala delarna inom utredningsområdet, den centralt belägna åker som nu ligger i träda samt delar av holme (3) i öster (figur 9).

Kalmar läns museum förordar att de påträffade fornlämningarna görs till föremål för en arkeologisk förundersökning om man planerar att ta de aktuella områdena i anspråk för vägbygge. Då konserveringsrapporten visat att de förgyllda bronsbeslagen är högkvalitativa arbeten, och eftersom den yngre järnåldern i allmänhet är svårfångad för arkeologin, vill Kalmar läns museum dessutom rekommendera att vidare metalldetektorundersökningar utförs i samband med förundersökningen (se bilaga 1 och 2). Vid nästa arbetstillfälle bör därför marken beredas på ett sätt att metalldetektorundersökning av området underlättas.

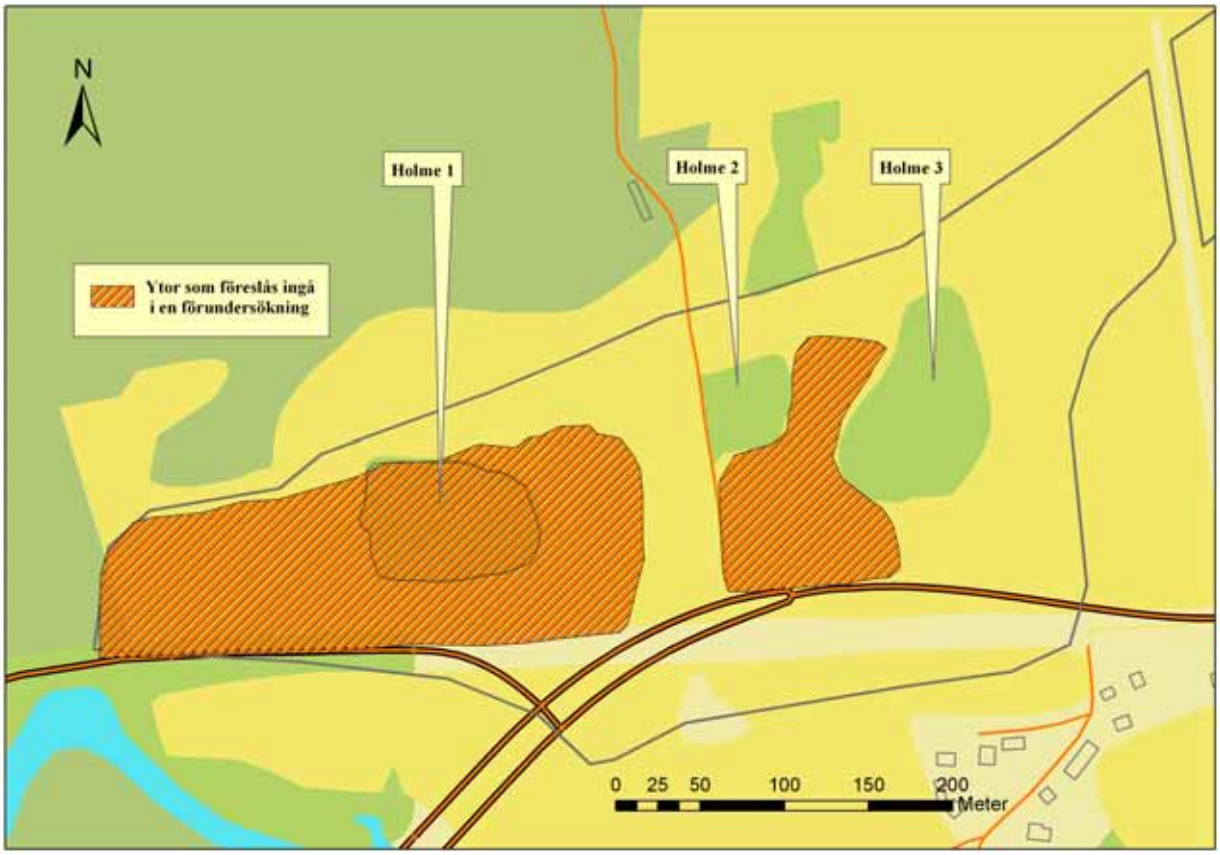

Figur 9. Kartan visar de delar som Kalmar läns museum förordar ingå i en förundersökning om exploatören planerar att ta de aktuella områdena i anspråk för vägbygge.

Referenser

Alexandersson, K. 2001. Möre i centrum. Mesolitikum i sydöstra Kalmar län. I: Magnusson,G (red) *Möre, historien om ett småland. E22-projektet, Kalmar läns museum.* Sid 111-128. Kalmar.

Gustavsson, M., Hallgren, A-L., Having, E., Olsson, R., Stark, K. & Sundström, J. 2000. *Binga och Hossmo. Hantverk och gravar från yngre järnålder. Hossmo socken, Småland.* E22-projektet, Rapport 2000:8. Kalmar läns museum.

Papmehl- Dufay, L. 2008. *E22 förbifart Rinkabyholm. Hossmo och Dörby socknar, Småland.* Rapport juni 2008. Kalmar läns museum.

Schulze, H. 2004. *Köpingsvik på Öland – 30 undersökningar 1970-1974. Arkeologiska undersökningar i Köpingsvik, utförda av Riksantikvarieämbetet och Kalmar läns museum.* Rapport 2004:2. Kalmar läns museum.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-548-07
Kalmar läns museums dnr: 33-548-07
Uv objnr: 08/49
Uppdragsgivare: Vägverket Region Sydöst, Gunilla Schurmann, 551 91 Jönköping
Landskap: Småland
Kommun: Kalmar
Socken: Hossmo, Dörby
Fastighet: Hossmo 3:1, 5:1, Rinkabyholm 8:7, Bo 1:7
Fornlämningsnr: 128:1, 84:1, 154:1
Ek. karta: 4G5e NO
X koordinat: 6279063.161, 6281857.167
Y koordinat: 1524996.893, 1527833.232
M ö h: 2,8-8,3 möh
Fältarbetstid: 20-23 oktober 2008, 27-29 oktober 2008
Antal arbetsdagar: 6,5
Maskintid: 64 timmar
Personal: Nicolas Nilsson, Ulrika Söderström
Du nr: Du 110
Fynd nr: KLM 44253
Fynd: Fynden förvaras, i väntan på fyndfördelning, i Kalmar läns museums magasin under sitt KLM-nummer. Fynden finns registrerade dels i databas och dels i manuellt lappkortsystem efter socken. Alla fynd som är tillräckligt stora är signerade.
Analyser: Analyserande institution.
Dokumentation: All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning: Inmätningar är genomförda med Geodimeter totalstation eller GPS. Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem RT90 2,5 gon V.

Bilagor

1. Teknisk rapport från metalldetektering, arkeolog Jonas Pålsson.....25

2. Konserveringsrapport, konservator Sara Gainsford.
Kalmar läns museum.....27

3. Fyndlista.....37

4. Fotolista.....38

Metalldetektering i Hossmo

Teknisk delrapport

Metalldetektorundersökning i samband med arkeologisk utredning, Hossmo 3:1 och 5:1, Hossmo socken, Kalmar Kommun.

Metalldetektor som användes: Modell: C-Scope CS-1220-XDP. En mycket känslig metalldetektor som med mätar- och ljudsignal registrerar magnetiska olikheter i undergrunden ner till ett största djup av ca 30 cm.

Undersökningen:

Arbetsmetod och utförande: Metalldetekteringen omfattade matjordslagret som genomsöktes systematiskt. Anvisad del fastigheterna Hossmo 3:1 samt 5:1 detekterades enligt söklinjeprincipen med ett avstånd mellan linjerna på 20 meter. På de områden där detekteringsförhållandena var för svåra undersöktes matjorden i stället i schaktningsdumphögar och grävmaskinsspår i en omfattning som motsvarade den ovan nämnda söklinjeintensiteten. Vid undersökningen negligerades utslag från järnföremål medan alla andra kontrollerades. Metallföremål som med säkerhet kunde tillföras tiden före 1700 eller med osäkerhet kunde dateras i fält markerades och mättes in med totalstation. Metallföremål som med säkerhet kunde bestämmas till senare tid (d.v.s. efter 1700) tillvaratogs utan inmätning.

Detekteringssituationen: (fysiska faktorer som påverkar detekteringsresultatet) – Undersökningsområdets östra del var höstsådd med bra detekteringsförhållanden. På dess centrala och västra del fanns en besvärande ytvegetation från flerårig träda som försvårade detekteringen avsevärt. De topografiskt högre partierna hade ett betydande inslag av grus och sten med en försvårande bakgrundsmagnetism som kan ha påverkat detekteringsresultatet. Undersökningen utfördes vid meteorologiskt gynnsamma förhållanden.

Resultat: I undersökningsområdets östra och sydöstra del framkom entaka metallföremål från senmedeltid och yngre perioder vilket pekar på att den historiska byns aktiviteter har avsatt ett mindre material här. Mer anmärkningsvärt är de vendeltida metallföremål som framdetekterades i utredningsområdets västra del bestående av två fragment av sannolika beslag med förgylld djurornamentik.

Förslag till vidare åtgärder:
Beslagsfragmenten är högkvalitativa arbeten som visar på att platsen har haft en framstående roll under vendeltiden. Detta tillsammans med att den yngre järnåldern i allmänhet är svårfångad för uppdragsarkeologin visar på vikten av vidare metalldetekteringar i undersökningsområdets västra del. Något som ytterligare förstärker denna rekommendation är de dåliga detekteringsförhållanden som var för handen vid undersökningstillfället. Vid nästa arbetstillfälle bör marken beredas på ett sätt så att metalldetekteringen underlättas.

Bilaga 2.

Konserveringsrapport
Tre bronser

Från undersökningar i Hossmo, Rinkabyholm

Sara Gainsford
Konservering K08-274
Konserveringsrapport 2008
Kalmar läns museum

Konserveringsrapport

SG **Id.nr:** K08-274

Ort / Anläggning: Hossmo
Rinkabyholm
Metalldetektorundersökning

Kontaktperson: Nicholas Nilsson

Fynd nr: 463
Kons nr:

Kons. in: 2008.10.30
Kons. ut: 2008.11.14

Föremål: Bleck, med ornamentik

Material: Kopparlegering med förgyllning **Antal:** 1

Mått: 16,5 mm /11,6 m

Vikt in: 0,68 g **Vikt ut:** **Foto:** X-ray, dig

Inledning:

Föremålet är ett beslag med ett nithål, nithålet framträder tydligt vid röntgen. Niten består av järn och är genomkorroderad. Beslaget i sig är en kopparlegering, troligen en brons, med en låg ornamentik. Föremålet är fragmenterat och endast ett litet parti av originalytan finns bevarad. Originalytan är instabil. Mindre rester av en förgyllning är synlig. Baksidan av föremålet saknar spår av ornamentik och förgyllning.

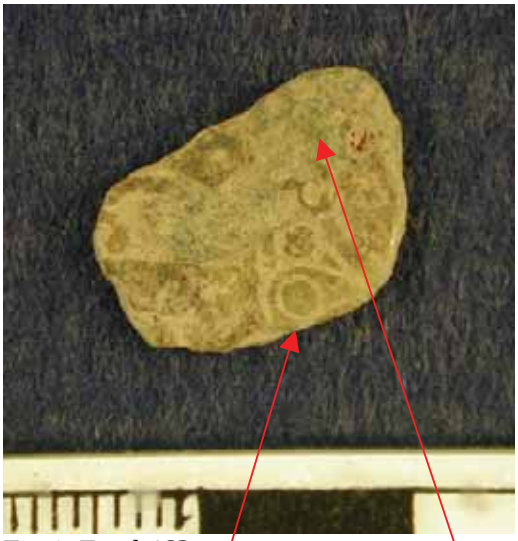

Fig 1. Fynd 463
Föremålets ornamentik och förlorade ytor syns under ett tunt lager jord och

Fig 2. Fynd 463
Föremålets baksida med järn nit, ornamentik och förgyllning saknas.

Ytan täcks av ett tunt lager jord och korrosion. Originalytan består av ett tunt grönbrunt skal som underlagras av porös ljusgrön korrosion. Det porösa lagret är en följd av tillverkningsmetod, gjutna bronser blir mindre hårda än de smidda. Under tid är de mer utsatta för nedbrytningsprocesser som leder till att metallen blir porös och att till synes stabila originalytor flyter på detta porösa material.

Behandling:

Dokumenteras genom polaroidröntgen samt digitalfotografering.
Föremålet besiktigas och ytlig jord och löst sittande korrosionsprodukter avlägsnas under mikroskop och med hjälp utav mjuka penslar samt mjukt träredskap. Den mekaniska rengöringen utförs dels i syfte att avlägsna föroreningar och instabila korrosionsprodukter och dels för att frigöra ornamentik och förgyllning.

Urlakning sker i avjoniserat vatten. Föremålet dehydreras i etanol och en ytbehandling med inslag av korrosionsinhibitorn BTA, läggs för att förhindra vidare korrosion och förhindra förlust av resterande originalytor samt förgyllning.

Konserveringen är avslutad med gott resultat. Observera att inslaget av korrosionsinhibitor är hälsovådligt vid avlägsning av ytskydd.

Fig 3. Fynd 463
Föremålets ornamentik och förgyllningar är framtaget, de resterande originalytorna är stabiliserade genom inträngande ytbehandling.

Konserveringsrapport

SG **Id.nr:** K08-274

Ort / Anläggning: Hossmo
Rinkabyholm
Metalldetektorundersökning

Kontaktperson: Nicholas Nilsson

Fynd nr: 465
Kons nr:

Kons. in: 2008.10.30
Kons. ut: 2008.11.14

Föremål: Bleck, med ornamentik

Material: Kopparlegering med förgyllning, nitar troligen järn **Antal:** 1

Mått: 21,4 mm / 21,1 mm Tjocklek: 2,8 mm

Vikt in: 7,24 g **Vikt ut:** **Foto:** X-ray, dig

Inledning:

Föremålet är ett beslag med två nithål. Nitarna består troligen av järn och är genomkorroderade. Beslaget i sig är en kopparlegering, troligen en brons med en hög och tydlig ornamentik. Ytan verkar till största del stabil och har en fin mörkgrön ädelpatina. På bronsens ornerade del sitter synliga rester av en förgyllning. Baksidan av föremålet är helt slätt och saknar spår av förgyllning, stabil ädelpatina även på baksidan. Mindre inslag av järnkorrosion indikerar nitningen i två av beslagets hörn, dessa nitningar framkommer även tydligt på röntgen.

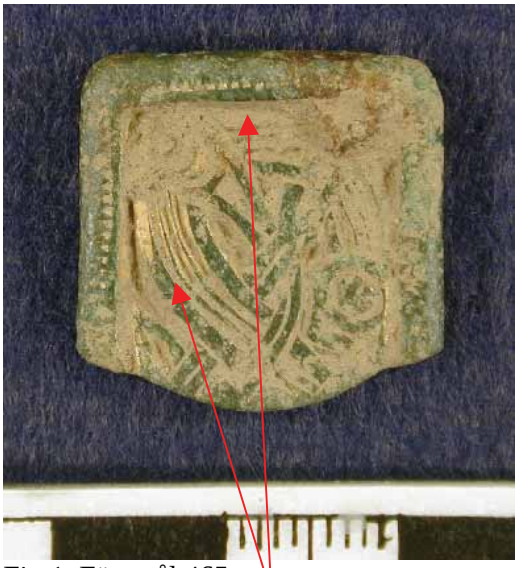

Fig 1. Föremål 465
Ornamentik och förgyllning syns tydligt på framsidan under ett lager av jord och korrosion.

Fig 2. Föremål 465
Baksidan visar resterna av två järn nitar samt den stabila gröna ädelpatinan.

Vidare kan man genom en analys av ornamentiken dels se att det slingrande mönstret, entrelac, bildar en del av en kringla vars intakta del avslutas av ett drakliknande huvud som biter om kroppen. Ornamentiken indikerar att förmålet inte skulla vara intakt då man får en känsla av att bilddelen fortsätter utanför föremålets yta. En analys av den aktuella ”brottytan” visar dock att den är mycket jämn och tillsynes bearbetad. Det kan vara så att det rör sig om ett ombearbetat beslag ur ett fragmenterat föremål som ursprungligen varit större.

Fig 3. Föremålet har skarpt avgränsade ytor runt om vilket tyder på att det är intakt.

Ornamentiken ser ut att fortsätta utanför beslagsytan vilket kan indikera att föremålet blivit ombearbetat

Slingrande ornamentik, entrelac, med en stiliserad drakhuvudsformad avslutning som biter kring kroppen.

Behandling:

Dokumenteras genom polaroidröntgen samt digitalfotografering.
Föremålet besiktigas och ytlig jord och löst sittande korrosionsprodukter avlägsnas under mikroskop och med hjälp utav mjuka penslar samt mjukt träredskap. Nitarna behandlas lokalt med EDTA pasta för att frigöra delar av ornamentik och förgyllning som täcks av järnkorrosion. Korrosionsprodukterna avlägsnas sedan mekaniskt. Föremålet är instabilt då de informationsbärande ytorna underlagras av mjukare korrosionsprodukter. Mycket arbete koncentrerades till de två järnnitarna med målet att definiera dessa samt frigöra ornamentik samt förgyllning för att bidra med information som kan ligga till grund för en datering av fyndet.

Urlakning sker i avjoniserat vatten. Föremålet dehydreras i etanol och en ytbehandling med inslag av korrosionsinhibitorn BTA, läggs för att förhindra vidare korrosion och förhindra förlust av resterande originalytor samt förgyllning.

Föremålet är konserverat med gott resultat. Föremålet är stabilt och ornamentik samt förgyllningar är framtagna. Järnnitarna lämnas in situ och behandlingen avslutas med ett inträngande ytskydd för att förhindra accelererad korrosion samt för att säkra känsliga originalytor samt förgyllning. Observera att korrosionsinhibitorn BTA är hälsovådlig vid avlägsning av ytskydd.

Fig 4. Fynd 465
Föremålets informationsbärande ytor är frilagda. De partier som tidigare skyddats av järnkorrosion visar föremålets originalyta.

Konserveringsrapport

SG **Id.nr:** K08-274

Ort / Anläggning: Hossmo
Rinkabyholm
Metalldetektorundersökning

Kontaktperson: Nicholas Nilsson

Fynd nr: 468
Kons nr:

Kons. in: 2008.10.30
Kons. ut: 2008.11.14

Föremål: Bleck, med ornamentik

Material: Kopparlegering **Antal:** 1

Mått: 29,2 x 35,4mm Tjocklek: 1,2 mm

Vikt in: 13,25 g **Vikt ut:** **Foto:** dig

Inledning:

Föremålet är troligtvis ett beslag med två metallskenor som viks ut och fäster föremålet på exempelvis en läderrem. Originalytorna är mörkgröna och mycket skadade, de underlagras av ljusgrön porös kopparkorrosion (troligen koppar II klorid). Ornamentiken döljs helt eller delvis av ett lager av föroreningar och korrosionsprodukter. Föremålets form är relativt intakt, möjligtvis något slitet vilket ger viss ojämnhet i formen.

Fig 1. Fynd 468 framsida.
Originalytan är mycket sliten och fragmenterad.

Fig 2. Fynd 468 baksida med de två metall –blecken som utgör fästet.

Behandling:

Dokumenteras genom digitalfotografering samt okulär besiktning.
Föremålet besiktigas och ytlig jord och löst sittande korrosionsprodukter avlägsnas under mikroskop och med hjälp utav mjuka penslar samt mjukt träredskap. Föremålet är mycket instabilt och endast en lättare rengöring samt urlakning för att stabilisera föremålet samt underlätta en tolkning och datering av föremålet är möjlig. Efter urlakning dehydreras föremålet och en inträngande ytbehandling, incralack, med korrosionsinhibitorn BTA läggs för att förhindra accelererad korrosion samt för att säkra de känsliga informationsbärande ytorna.
Observera att korrosionsinhibitorn BTA är hälsovådlig vid avlägsning av ytskydd.

Fig 3. Fynd 486
De informationsbärande ytorna är frilagda och säkrade.
Originalytan är mycket sliten och fragmenterad.

Fyndlista

KLM 44253:1-4

Sm Hossmo sn
Hossmo 3:1
Fornl nr:
Arkeologisk undersökning

F nr	Ruta	Anl	Material	Sakord	Typ	Ant	Vikt(g
1			Brons	Bleck med ornamentik		1	0,68
2			Brons	bleck med ornamentik		1	7,24
3			kopparlegering	beslag med ornamentik		1	13,2
4			Järn	Eldslagningsstål		1	16

Bilaga 4.

Fotolista digitala bilder

Landskap Småland
Socken Hossmo/Dörby
Fastighet Förbifart Hossmo etapp2

Särskild utredning etapp 2 2008
DU 110

Nr	Motiv	Från	Datum
1	Arbetsbild från delområde D. Schaktning och inmätning med GPS på den västra åkern.	Ö-V	2008-10-27
2	Översiktsbild från delområde D. Östra åkern som tillträde saknades till vid utredningen.	NV-S	2008-10-27
3	Översiktsbild från delområde D, från östra åkerns skogsparti mot åkern i väster som undersöktes.	SÖ-N	2008-10-27
4	Översiktsbild från delområde D. Utsatt område på den xx åkern. Tillträde saknades varför denna inte utreddes vid tillfället.	S	2008-10-27
5	Översiktsbild från delområde A, bild tagen från västra åkerns NV hörn mot första holmen.	NV	2008-10-20
6	Översiktsbild från delområde A, bild tagen från västra åkerns NV hörn mot första holmen. Den fasta fornlämningen Hossmo 128:1 finns registrerad strax nedanför holmens vänstra kant.	NV	2008-10-20
7	Översiktsbild från delområde A. Den på området centralt belägna åker som präglas av flerårig träda.	N	2008-10-21
8	Det minsta bronsblecket med ornamentik. Vissa spår av förgyllning framträder i föremålets ornering. Bild efter konservering.		2008-11-13
9	Bleck med ornamentik. Bild av baksida med två metallskenor som viks ut för att fästa föremålet, t ex på läderrem. Bild tagen efter konservering.		2008-11-13
10	Bleck. Bild av framsida med punktornamentik. Bild tagen efter konservering.		2008-11-13
11	Bronsbeslag med förgyllning väl synlig. Bild tagen efter konservering.		2008-11-13
12	Bronsbeslag med förgyllning väl synlig. Notera särskilt den förgyllda punktornamentiken längs föremålets kanter. Bild tagen efter konservering.		2008-11-13
13	Bronsbeslag med spår av förgyllning. Bild tagen före konservering.		2008-11-03
14	Bleck. Bild av framsida med punktornamentik. Bild tagen efter konserveringens steg 1.		2008-11-07
15	Bleck. Bild av framsida med punktornamentik. Bild tagen före konservering.		2008-11-03
16	Bronsbeslag med spår av förgyllning. Bild tagen före konservering.		2008-11-03
17	Bronsbeslag med förgyllning, baksidan med synliga rester av två järnnitar samt den stabila gröna ädelpatinan. Bild tagen efter konservering.		2008-11-13
18	Det minsta bronsblecket med ornamentik. Bild före konservering.		2008-11-03

Du 110_01.JPG

Du 110_03.JPG

Du 110_02.JPG

Du 110_05.JPG

Du 110_04.JPG

Du 110_06.JPG

Du 110_07.JPG

Du 110_08.jpg

Du 110_09.jpg

Du 110_10.jpg

Du 110_11.jpg

Du 110_12.jpg

Du 110_13.jpg

Du 110_14.jpg

Du 110_15.jpg

Du 110_16.jpg

Du 110_17.jpg

Du 110_18.jpg

Adress
Box 104, S-391 21 Kalmar

Telefon
0480-45 13 00

Fax
0480-45 13 65

E-post
info@kalmarlansmuseum.se